

Το Αρτσάχ ως στρατηγική κορυφή της Αρμενίας

Η σύγχρονη αντίληψη για την Αρμενία δεν μας επιτρέπει να κατανοήσουμε τη γεωστρατηγική της πολυπλοκότητα. Το να θεωρήσουμε την Αρμενία ως μία από τις επιπτώσεις της κατάρρευσης της Σοβιετικής Ένωσης, μας στερεί κάθε δυνατότητα να προσεγγίσουμε το θέμα σ' ένα δυναμικό πλαίσιο που να περιλαμβάνει τις ιδιαιτερότητες του Αρτσάχ. Πώς να καταλάβουμε τη συμβολή του Αρτσάχ για την Αρμενία χωρίς την απόφαση για αυτοδιάθεση των λαών στις 25 Σεπτεμβρίου 1917, η οποία πάρθηκε από την προσωρινή κυβέρνηση, χωρίς την ιδέα της Υπερκαυκασιανής Ομοσπονδίας, χωρίς τη Συνθήκη του Μπρεστ-Λιτόβσκ στις 3 Μαρτίου 1918 σε σχέση με τις διεκδικήσεις της Συνθήκης του Αγίου Στεφάνου του 1878; Επιπλέον, είναι αναγκαίο να επαναθέσουμε το ζήτημα του Αρτσάχ με αυτό της Κιλικίας. Διότι η τελευταία είναι πιο γνωστή στα πλαίσια της γαλλικής γεωστρατηγικής. Ενώ, εάν αναλύσουμε τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου στον Καύκασο, τότε θα καταλάβουμε πόσο σημαντικό είναι το Αρτσάχ από στρατηγικής απόψεως. Στην ουσία, το Ηνωμένο Βασίλειο φοβόταν πως η Γερμανία θα επέκτεινε την επιρροή της πάνω στην Αρμενία και μέσω της στρατηγικής κορυφής του Αρτσάχ θα έλεγχε πλέον τις πετρελαιοπηγές του Μπακού. Επιπλέον, δεν επιθυμούσε να διαταράξει τη Σοβιετική Ένωση εφόσον αυτή διατηρούσε τον έλεγχο στο ανατολικό μέτωπο της Γερμανίας. Έτσι, το Ηνωμένο Βασίλειο επέτρεψε στο Στάλιν να διαχωρίσει την περιοχή του Αρτσάχ από την Αρμενία. Εξάλλου, δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι η αναγνώριση της Αρμενίας και της κυβέρνησής της στις 19 Ιανουαρίου 1920 είχε γίνει *de facto* χωρίς να διευκρινιστεί το ζήτημα των συνόρων. Αυτό ήταν το επακόλουθο των ανακηρύξεων ανεξαρτησίας της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν το Μάιο του 1918. Όμως, η επιλογή της Γεωργίας να ξανατεθεί υπό την αιγίδα της Γερμανίας είχε ως συνέπεια να μην επικρατήσει η Ομοσπονδία. Αυτή τη φορά σ' ένα πολύ πιο σύγχρονο πλαίσιο, πρέπει να προσθέσουμε και την επιθυμία της Τουρκίας να προβάλλει μία νέα Τουρκία - η οποία βέβαια δεν έχει καμία σχέση με την Οθωμανική Αυτοκρατορία *sic* - ως το μεγάλο αδελφό των εγκλωβισμένων Μουσουλμάνων στα Βαλκάνια ως επίσης και στα κράτη της Ανατολής. Οι κινήσεις της σε σχέση με το Αζερμπαϊτζάν δεν μπορούσαν να ήταν πιο ξεκάθαρες, και αποτελούν την προέκταση της σφαίρας επιρροής της. Εν πάση περιπτώσει, ο συνδυασμός του συνόλου της στρατηγικής με το σύνολο των ενεργειών του Αζερμπαϊτζάν είναι εκρηκτικός στο γεωπολιτικό επίπεδο. Είναι, λοιπόν, αναγκαίο να επανεξετάσουμε το Αρτσάχ, όχι ως απλή γεωγραφική προέκταση της Αρμενίας, αλλά ουσιαστικά ως κεντρικό στρατηγικό σημείο. Αυτή η νέα προσέγγιση πρέπει να αποτελεί τη βάση των επιχειρημάτων στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων με την ομάδα του Μινσκ. Οι συνομιλητές μας οφείλουν να αντιληφθούν ότι δεν εισερχόμαστε σ' ένα παίγνιο για κορόιδα όπου όλοι θα προσποιούνταν ότι επιλύουν ένα απλό πρόβλημα συνόρων. Αυτά τα βουνά είναι το χαρακτηριστικό του Αρτσάχ. Αυτά τα βουνά δεν αποτελούν μόνο ένα σύμβολο το οποίο μερικοί διπλωμάτες θα ήθελαν να μας αποστερήσουν. Η καταβολή είναι στρατηγικής φύσεως και προϋπήρχε της σύγκρουσης για την απελευθέρωσή του. Δεν

πρόκειται απλώς για ένα παιχνίδι με χάρτες ή μία τράπουλα ούτε για διπλωματικούς χειρισμούς. Από απόψεως καθαρά στρατηγικής, έχουμε το νοητικό σχήμα ενός δομικού διπόλου με μία στρατηγική κορυφή και ένα ενεργητικό σημείο. Ως δυναμικό σύστημα, δημιουργεί ένα δομικό δεσμό μεταξύ των δύο, ο οποίος είναι κάθετος στα σύνορα των δύο κρατών. Είναι ένα ομφαλικό σημείο, και ως ιδιομορφία ενοχλεί τις γείτονες χώρες.

Περί του αρμενικού χρόνου

Η Αρμενία είναι μεταξύ των χωρών του κόσμου που έχουν μια ιστορία ευρύτερη από την επικράτειά τους. Ακόμη και κατά την περίοδο της Μεγάλης Αρμενίας δεν είναι εδώ παρά μόνον για να μας θυμίζει το εύρος του παρελθόντος της. Βεβαίως, το παρελθόν τούτο δεν είναι παρ' όλ' αυτά νεκρό, όπως θα εύχονταν ορισμένοι αναλυτές και κυρίως ορισμένοι εχθροί. Εν τούτοις, το ουσιώδες δεν βρίσκεται εκεί. Χρειάζεται να συνειδητοποιήσουμε τη σημασία των συμφωνιών και των υπογεγραμμένων κατά το παρελθόν συνθηκών, για να προσαρμόσουμε τη στρατηγική μας για το μέλλον. Έτσι, οφείλουμε να διαλύσουμε εξ ολοκλήρου τη συνθήκη του Kars, για να ελευθερώσουμε την ανεξάρτητη Αρμενία από έναν καταναγκασμό αυστηρά σοβιετικό. Είναι αναγκαίο να αξιοποιήσουμε τη Συνθήκη της Λωζάνης, όχι λόγω του αρνητικού προς εμάς χαρακτήρα της, μα αντιθέτως για να ασκήσουμε μια πίεση τέτοια, ώστε να την καταστήσουμε de facto άχρηστη και επιζήμια ακόμη και για την πολιτική του τουρκικού κατασκευάσματος. Τούτο θα πρέπει να συνοδεύεται από την αξιοποίηση της Συνθήκης των Σεβρών, η οποία παρά την μη εφαρμογή της εξακολουθεί να παραμένει μια φάση στρατηγικού μετασχηματισμού. Τούτο δεν οφείλεται μόνον στο γεγονός ότι η Αρμενία δεν ήταν παρούσα στη Συνθήκη της Λωζάνης, μα και λόγω της απουσίας της υπογραφής των ΗΠΑ. Αυτό συνδυάζεται και με την ανάγκη της δημιουργίας ενός επίσημου κράτους του Κουρδιστάν εντός της περιοχής της τριπλής επαφής Τουρκίας-Ιράν-Ιράκ. Ο αρμενικός χρόνος είναι δυναμικός και επιτρέπει να δημιουργήσουμε έναν χώρο αντίστασης κατά μίας απάνθρωπης βαρβαρότητας, που δεν επιβουλεύεται παρά μόνον τον τόπο των προγόνων του, δίχως να υπολογίζει το γεγονός πως είναι τα κόκαλα τους που μετέπλασαν τούτο το χώμα σε Αρμενικότητα. Και η γενοκτονία δεν έχει να κάνει παρά μόνο με το ρίζωμά της και όχι με το ξερίζωμα όπως το αξιώνουν οι γενοκτόνοι. Όλοι επεχείρησαν να θάψουν την Αρμενικότητα, δίχως να καταλαβαίνουν πως πρόκειται για έναν σπόρο που ζει μέσα στον χρόνο. Ο συστηματικοί εξοβελισμοί και αποδεκατισμοί δεν κατόρθωσαν να καταστρέψουν τον λαό μας. Κι οι επιζήσαντες είναι ακόμη πιο επικίνδυνοι, διότι επέζησαν από τα χειρότερα, παρά τη δυσαναλογία των δυνάμεων στο παίγνιο. Δεν πρέπει, λοιπόν να υπολογίζουν στην αδράνειά μας για να διαπραγματευτούν τον αρμενικό χρόνο, διότι είναι μέσ' απ' αυτόν που κρατούμε τη μνήμη μας του μέλλοντος. Η γη μας είναι πάνω από όλα χρονική, ιδού η ουσία του προβλήματος που αντιμετωπίζει η βαρβαρότητα.

Περί της αρμενικής επίθεσης

Έχουμε τη συνήθεια να αντιμετωπίζουμε το αρμενικό ζήτημα από αμυντική αυστηρά άποψη, διότι συναρτάται και είναι το αποτέλεσμα της γενοκτονίας. Είναι αλήθεια πως αυτό το έγκλημα κατά της ανθρωπότητας αποτελεί μια αλλαγή φάσης στην ιστορία του αρμενικού λαού. Θα ήταν, ωστόσο, μειωτικό να το εξετάσουμε μόνο με την Αρμενοσύνη. Επί πλέον, σ' αυτό το πλαίσιο θα ήταν αδύνατο να συλλάβουμε το γεγονός ότι αποτελεί τον πόλεμο τής εκ νέου κατάκτησης στο Artsakh. Πράγματι, μέσα σ' αυτό μια αυστηρή άμυνα θα ήταν μια πραγματική καταστροφή. Διότι, η αδικία που διαπράχτηκε από το δικτατορικό σύστημα του Στάλιν θα έπρεπε να αποκατασταθεί και τούτο απέναντι σ' ένα καθεστώς που δεν ήταν παρά μια αντιγραφή της Τουρκίας σε μικρογραφία. Η Αρμενοσύνη δεν θα υπήρχε πλέον στην προγονική αυτή περιοχή, αν δεν είχε λάβει χώρα η αρμενική επίθεση κατά των ομορτομιστών. Η ανισότητα του πολέμου με όρους αριθμητικής δύναμης δεν αποτέλεσε φόβο, διότι αφορούσε, για τον αρμενικό λαό, σε μια αναγκαιότητα. Το μάθημα αυτό της ιστορίας μάς αποσαφηνίζει πως μια αμυντική θέση δεν είναι δυνατό να κρατεί εις το διηνεκές. Υπό την έννοια αυτή είναι απαραίτητο να επανεξετάσουμε το αρμενικό ζήτημα στο σύνολό του, για να μην περιοριζόμαστε σε αμυντικές θέσεις, οι οποίες καταλήγουν να γίνονται παθητικές θέσεις που δεν οδηγούν πουθενά. Διότι, κατά τη διάρκεια αυτή, ο μηχανισμός της τουρκικής προπαγάνδας δεν σταματά την δουλειά του της υπονόμησης, σε σημείο που είναι δύσκολο να αγωνιστούμε για τα ανθρώπινα δικαιώματα δίχως να κατηγορηθούμε για λανθάνοντα εξτρεμισμό.

Η παθητική τοποθέτηση κατά της γενοκτονίας της μνήμης δεν επιτρέπει να αγωνιστούμε αποτελεσματικά για την αναγνώριση της γενοκτονίας των Αρμενίων. Επί πλέον, η στάση αυτή τροφοδοτεί μια προσδοκία όταν έχει ήδη αποδείξει την ανικανότητά της απέναντι στις διεθνείς διαπραγματεύσεις. Η στάση αυτή θεωρείται προβλέψιμη από τον τουρκικό μηχανισμό. Έχει τούτη την φυσική τάση να υποτιμά, όχι τον αντίπαλό του, μα το θύμα του. Εν τούτοις, στη στρατηγική τίποτε δεν αναγκάζει ένα θύμα να παραμένει ένα θύμα. Ισχύει το ίδιο στο πλαίσιο μιας εξέλιξης. Η δικαιοσύνη οφείλει να επιτίθεται στον ένοχο και να μην ικανοποιείται με την αναμονή. Στην τέχνη του πολέμου, η έννοια του θύματος δεν είναι καταδίκη. Κατά το παράδειγμα του Επίκτητου, θα μπορούσαμε να γράψουμε: Θεώρησε τον εαυτό του ως θύμα ή ως αγωνιστή, τούτο δεν εξαρτάται παρά μόνον από σένα. Αυτό είναι το πεδίο του αρμενικού ζητήματος. Αυτή η συνειδητοποίηση του επιτρέπει να εξελιχθεί καθοριστικά. Το αρμενικό ζήτημα δεν είναι μια υπόθεση περιθωριακή παρά τις διαβεβαιώσεις των διαπραγματευτών. Η διαφορά μπορεί να κάνει τη διαφορά. Το αρμενικό ζήτημα είναι ένα παράδειγμα. Μόνο που αυτό το παράδειγμα ενεργοποιείται και εφαρμόζεται πραγματικά στο πλαίσιο της στρατηγικής, ο αρμενικός λαός είναι που πρέπει να πειστεί για τον εξαιρετικό ρόλο των επιζησάντων στον αγώνα για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Περί των αρμενικών εδαφικών διεκδικήσεων

Πώς μία τόσο μικρή χώρα, κάτω από τέτοιες συνθήκες, θα μπορούσε να διεκδικήσει εδάφη απέναντι σε έναν τόσο σοβαρό αντίπαλο; Η απάντηση είναι απλή, διότι το παράδειγμα υπάρχει και έχει δοθεί από τους αγωνιστές του Artsakh. Η ιδέα βασίζεται στο νοητικό σχήμα που περιγράφεται από τον φιλόσοφο Schopenhauer: « Μπορούμε να κάνουμε ό,τι θέλουμε, μα δεν μπορούμε να θέλουμε ό,τι θέλουμε.» Το πρόβλημα είναι επομένως ένα ζήτημα θέλησης.

Ορισμένοι Αρμένιοι σκέφτονται πως είναι αδύνατο να διεκδικήσουν τα εδάφη αυτά. Ανάμεσά τους πολλοί σκέφτονταν το ίδιο πράγμα για τις εθνικές αναγνωρίσεις της γενοκτονίας των Αρμενίων. Άλλοι σκέφτονται το ίδιο για την ποινικοποίηση της άρνησης. Στην πραγματικότητα, τούτο καμία σημασία δεν έχει για την αρμενική υπόθεση, διότι άλλοι πάλι, ακόμη κι αν δεν είναι πολλοί, είναι σε θέση να υλοποιήσουν το όραμά τους παρά τον σκεπτικισμό των δικών τους. Υπάρχουν πολλοί λόγοι που μας επιτρέπουν να εξηγήσουμε τη θέση αναμονής. Κάποιοι φοβούνται το χειρότερο, άλλοι είναι εξαντλημένοι, άλλοι πάλι είναι απογοητευμένοι κι επιπλέον υπάρχουν κι εκείνοι που φοβούνται την αποτυχία, όχι εξ αιτίας του κινδύνου, μα της πρόγνωσης τους που θα έβαζε σε κίνδυνο το σύνολο της ύπαρξής τους. Δεν είναι απαραίτητο να διαβάσουμε τον Βυσσινόκηπο του Tchekhov για να τα καταλάβουμε όλ' αυτά, διότι δεν πρόκειται να επιτελέσουμε ομαδική θεραπεία. Οι οραματιστές δέχονται πάντοτε επίθεση από τους συμπατριώτες τους. Τούτο δεν αφορά αποκλειστικά την Αρμενοσύνη, μα τη νοητική αδράνεια.

Το να είναι κανείς αγωνιστής για την αρμενική υπόθεση, είναι πρωτίστως θέμα νοητικό. Διότι ακόμη και η στρατηγική προϋποθέτει νόηση. Όταν υπάρχει, απομένει να βρούμε μια μεθοδολογία να την κάνουμε πράξη. Στη συνέχεια, είναι δυνατόν επίσης να στραφούμε στο διεθνές δίκαιο. Αυτή, όμως, η σειρά είναι απαραίτητη, ειδάλως η ενέργεια παραμένει μια σκέψη. Διότι η δικαιοδοσία στερείται ουσίας, εάν δεν υπάρχουν η θέληση και η νόηση. Το να στοχαζόμαστε πάνω στη Συνθήκη των Σεβρών δεν είναι ουτοπία, μα μία εκτενής εργασία. Το να εργαζόμαστε πάνω στη ακυρότητα της Συνθήκης του Kars, δεν αποτελεί παρά μόνον ένα ενδιάμεσο. Το να ασκούμε αφόρητη πίεση με τη Συνθήκη της Λωζάνης, αποτελεί στρατηγικό στόχο. Στο αρμενικό ζήτημα δεν λείπουν οι δεξιότητες για να τα πετύχουμε όλα. Μόνο που είναι αναγκαίο να προχωρήσουμε πέρα από τις εσωτερικές τριβές και τους παρωχημένους αγώνες, διότι δεν οδηγούν πουθενά. Ο αντίπαλος δεν είναι αθώος. Γνωρίζει με ακρίβεια τα θεμέλια της ύπαρξής του. Και η βαρβαρότητα δεν τον πτοεί. Επίσης, είναι απαραίτητο να χρησιμοποιήσουμε μικτή στρατηγική και να μην στοχεύουμε αποκλειστικά σε ορισμένους εύκολους και συναινετικούς στόχους, διότι δεν αντιπροσωπεύουν ούτε καν ενδιάμεσα στάδια. Είναι μόνον προσχήματα για να δικαιολογήσουν την αδράνεια. Ενώ οι αρμενικές εδαφικές διεκδικήσεις αντιπροσωπεύουν έναν σκοπό ικανό να παράγει ποικίλες στρατηγικές για να προκαλέσουν συνειδητοποίηση της πραγματικότητας των πραγμάτων. Ιδού γιατί σκεφτόμαστε ότι το να πάμε στο Artsakh είναι μια επαρκής προϋπόθεση για να

μάθουμε την αλήθεια γι' αυτό που η προηγούμενη κοινωνία ατένιζε σαν μια επικίνδυνη ουτοπία.